

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Den Haag
30 maart 2006

Ons kenmerk
SFB/2006/4505

Uw brief van
25 januari 2006

Onderwerp

Schriftelijk overleg n.a.v. Beleidsbrief
meeneembare studiefinanciering

Graag willen wij de vaste commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap danken voor de opmerkingen die zij over de Beleidsbrief meeneembare studiefinanciering heeft gemaakt en de vragen die zij heeft gesteld.

1. Inleiding

De leden van de CDA-fractie hebben met waardering kennisgenomen van het voornemen om per 1 september 2007 de meeneembaarheid van studiefinanciering naar het buitenland uit te breiden. De kans op internationalisering van het hoger onderwijs stijgt. Zij verwachten dat de mobiliteit van Nederlandse studenten toeneemt. Bovendien kan het de samenwerking tussen Nederlandse en buitenlandse hoger onderwijsinstellingen stimuleren.

De leden van de VVD-fractie hebben met veel belangstelling kennisgenomen van de brief van de minister en staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap betreffende de voorstellen met betrekking tot meeneembaarheid van studiefinanciering. Zij hebben hier enkele vragen en opmerkingen bij.

De leden van de D66-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de beleidsbrief van de minister en staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap over meeneembare studiefinanciering. Deze leden hechten grote waarde aan internationalisering van het onderwijs. Studenten moeten, als dat enigszins mogelijk is, niet belemmerd worden in hun wens een goede opleiding in het buitenland te volgen. Andersom zal Nederland een voldoende aantrekkelijk studieaanbod moeten hebben. De leden van deze fractie zijn daarom verheugd over het voornemen de studiefinanciering meer 'meeneembaar' te maken. Zij zien het wetsvoorstel daartoe graag tegemoet. Vooruitlopend hierop willen deze leden alvast enkele vragen over de beleidsbrief stellen.

Zoals ook een aantal leden heeft opgemerkt, zien wij de uitbreiding van de mogelijkheden met studiefinanciering in het buitenland te kunnen studeren als een instrument om bij te dragen aan de internationalisering van het hoger onderwijs. Het geeft studenten meer keuzemogelijkheden hun opleiding naar eigen inzicht in het binnen- of in het buitenland te volgen, waardoor de mobiliteit van studenten zal toenemen. Meer studenten zullen dan een kortere of langere periode tijdens hun opleiding internationale ervaring op kunnen doen. Internationale ervaring die nodig is om goed te kunnen functioneren in een steeds internationalere kennissamenleving. Uiteraard staat daarbij voorop dat de opleidingen waarvoor studenten hun aanspraak op studiefinanciering kunnen inzetten van goede kwaliteit zijn. Dat beginsel is leidend in Nederland, waar studiefinanciering alleen ter beschikking wordt gesteld aan studenten die een opleiding volgen die geaccrediteerd is dan wel de toets nieuwe opleidingen met positief gevolg heeft ondergaan. Ook van de opleidingen in het buitenland zal moeten vaststaan dat zij van goede kwaliteit zijn. Hierop wordt hieronder nader ingegaan. Wij delen de stelling van de leden van de CDA-fractie dat de toenemende mobiliteit van studenten een stimulans kan zijn voor hoger onderwijsinstellingen om hun internationale samenwerking te intensiveren. De instellingen kunnen daarmee studenten faciliteren die een deel van hun opleiding in het buitenland willen doorbrengen. Ons voorstel maakt het mogelijk dat studenten hun hele opleiding in het buitenland volgen, maar voor veel studenten zal gelden dat zij de voorkeur zullen geven aan een gedeelte.

Terecht merken de leden van de D66-fractie op dat de Nederlandse instellingen een voldoende aantrekkelijk studieaanbod zullen moeten hebben. In dat licht bezien, kan gesteld worden dat de verruimde mogelijkheid voor studenten om een gehele of gedeeltelijke opleiding in het buitenland te volgen een prikkel vormt voor de Nederlandse instellingen om een concurrerend aanbod te blijven bieden. Ook in dit kader verwachten wij van de instellingen dat zij zich op de kwaliteit van opleidingen richten. In de Internationaliseringsbrief¹ is uiteengezet op welke wijze de overheid de instellingen hierbij ondersteunt. Wij hebben overigens de overtuiging dat de Nederlandse instellingen goed in staat zijn met het buitenland te kunnen concurreren. Het feit dat er aanzienlijk meer buitenlandse studenten naar Nederlandse instellingen komen dan er Nederlandse studenten naar het buitenland gaan, sterkt ons in deze gedachte. Wij delen de zorgen van de VSNU en de HBO-raad, zoals zij deze in hun brief van 8 februari jl. aan uw Kamer uiteengezet hebben, dan ook niet. Wij zijn van mening dat het belangrijk is studenten de keuze te bieden waar zij hun opleiding willen volgen. Door hen een gelijke aanspraak op studiefinanciering te geven onafhankelijk van de vraag of zij in Nederland of daarbuiten studeren, kunnen zij op inhoudelijke gronden een keuze maken. Een keuze voor de kwaliteit van de opleiding en een keuze voor internationale ervaring.

2. Ontwikkelingen in Europa

De leden van de CDA-fractie hebben de indruk dat de Nederlandse vergoeding voor levensonderhoud over het algemeen gunstiger is dan de studiefinanciering in het gastland. Kunnen de bewindslieden dit

---

¹ Brief van de Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap aan de Voorzitter van de Tweede Kamer van 13 juni 2005, kamerstukken II, 22 452, nr. 21

bevestigen? Nederlandse studenten hebben er dan baat bij hun Nederlandse studiefinanciering mee te nemen wanneer zij studeren in het buitenland. Het is de leden van deze fractie echter niet duidelijk in welke gevallen sprake is van dubbele aanspraken. Wanneer gaat de studiefinanciering van het gastland voor, ook al mogen de Nederlandse studenten hun studiefinanciering meenemen? Zal de problematiek van de dubbele aanspraken verder toenemen als het Europees recht verder stuurt in de richting van 'studiefinanciering betaald door het gastland', zo vragen deze leden. Zij vinden internationalisering van het hoger onderwijs van groot belang. De internationalisering is gediend met een zekere mate van wederkerigheid in de buitenlandse studenten die naar Nederland komen en de Nederlandse studenten die in het buitenland studeren. Deze leden vragen of die wederkerigheid zal ontstaan.

De vraag van de leden van de CDA-fractie naar de relatieve hoogte van de Nederlandse studiefinanciering kan bevestigend worden beantwoord. Over het algemeen genomen zal de Nederlandse studiefinanciering voor studenten gunstiger zijn dan de studiefinanciering die in het gastland verstrekt wordt. Het Europees recht voorziet niet in een volledig gelijke aanspraak op studiefinanciering voor inkomende studenten. Zolang studenten in het gastland niet het duurzaam verblijfsrecht hebben verworven hoeft het gastland de inkomende niet-economisch actieve EU-studenten² geen aanspraak op studiefinanciering voor levensonderhoud te bieden. Bovendien zal gelijke behandeling in veel landen de student niet baten. Bijvoorbeeld als de ondersteuning in het betreffende land aan de ouders wordt verstrekt.

In het geval een student uit hoofde van zijn EU-burgerschap wel een bepaalde aanspraak jegens het gastland kan realiseren, ontstaat een dubbele aanspraak op studiefinanciering: zowel ten laste van Nederland (de meeneembare studiefinanciering) als ten laste van het gastland.

Nederland kan studenten niet de mogelijkheid ontzeggen om aanspraak te maken op de studiefinanciering van het gastland. Nederland kan en zal in ons voornemen echter wel bepalen dat de student die aanspraak maakt op studiefinanciering van het gastland zijn aanspraak op de Nederlandse meeneembare studiefinanciering verliest. In dat geval kiest een student er dus voor de studiefinanciering van het gastland voor te laten gaan. Gelet op de over het algemeen genomen hogere Nederlandse studiefinanciering en het feit dat deze aan de student zelf wordt toegekend, zullen Nederlandse studenten over het algemeen voor de Nederlandse studiefinanciering kiezen. Met de voorgaande aanpak ontstaat de naar onze mening gewenste situatie waarin ieder land de verantwoordelijkheid neemt voor de studiefinanciering van zijn eigen studenten. Of deze nu in het eigen land studeren dan wel in het buitenland.

Als in het Europees recht de gevallen waarin aanspraak op studiefinanciering van het gastland bestaat zouden toenemen, verandert de situatie voor de Nederlandse studenten niet wezenlijk, gelet op het over het algemeen hogere niveau van de Nederlandse studiefinanciering. Voor EU-studenten die naar Nederland komen, bestaat de omgekeerde situatie. Door het over het algemeen hogere niveau van de

---

² De betreffende Europeesrechtelijke bepalingen zijn ook van toepassing op de niet-EU-landen die partij zijn bij de Overeenkomst betreffende de Europese Economische Ruimte (EER) en Zwitserland. Waar in deze brief kortweg de term EU-student wordt gebruikt, wordt dus ook bedoeld op de student met de nationaliteit van IJsland, Noorwegen, Liechtenstein of Zwitserland.

Nederlandse voorzieningen zal het veelal aantrekkelijker zijn om aanspraak te maken op de Nederlandse studiefinanciering. Onze inzet zal zijn te voorkomen dat de aanspraken op het gastland worden verruimd door in internationaal verband te bepleiten dat ieder land de verantwoordelijkheid voor zijn eigen studenten neemt. In het Bologna Proces hebben alle betrokken landen zich overigens uitgesproken voor het meeneembaar maken van studiefinanciering. Door dat daadwerkelijk te doen, worden de randvoorwaarden gecreëerd voor een situatie van wederkerigheid.

Nederland loopt behalve bij de introductie van de meeneembaarheid van de studiefinanciering ook voorop in het introduceren van leerrechten. Studenten uit de Bolognalanden die in Nederland gaan studeren ontvangen leerrechten en ook het daarbij behorende collegegeldkrediet. Tegelijkertijd vervallen de zogenaamde Raulinvergoedingen waardoor de buitenlandse studenten het volle pond aan collegegeld moeten betalen. Het risico bestaat dat steeds meer Nederlandse studenten naar het buitenland gaan en dat steeds minder buitenlandse studenten naar Nederland komen. Daarmee zal de animo van instellingen in het buitenland om Nederlandse studenten te accepteren afnemen.

In reactie op deze constatering van de leden van de CDA-fractie zij opgemerkt dat de bestaansreden van de Raulinvergoeding is gelegen in het feit dat EU-studenten een gelijke tegemoetkoming in de kosten van de onderwijsbijdrage dienen te krijgen als de Nederlandse studenten. De EU-studenten ontvangen met de Raulinvergoeding dat deel van de studiefinanciering dat bestemd is als tegemoetkoming in de kosten van het collegegeld. Met de invoering van het collegegeldkrediet is het collegegeldkrediet de voorziening die Nederlandse studenten krijgen om hun collegegeld te betalen en is de overige studiefinanciering bestemd als tegemoetkoming in de kosten van het levensonderhoud. De introductie van het collegegeldkrediet heeft dus als logisch gevolg dat voor de EU-studenten de Raulinvergoeding verdwijnt ten gunste van aanspraak op het collegegeldkrediet. De afweging waar te gaan studeren hangt af van verschillende factoren, zoals een aansprekend onderwijsaanbod, de kwaliteit van dat onderwijs, de arbeidsmarktperspectieven en de bereikbaarheid van de instelling. Het al dan niet ontvangen van de Raulinvergoeding zal niet van doorslaggevende betekenis zijn om in Nederland te studeren. Wij verwachten daarom niet dat het aantal Duitse en Vlaamse studenten dat in Nederland zal komen studeren sterk zal afnemen door de introductie van het collegegeldkrediet. Het collegegeldkrediet heeft bovendien als voordeel dat studenten de mogelijkheid krijgen het hele collegegeld te lenen, terwijl de Raulinvergoeding een gift is die slechts een deel (ongeveer 70%) van het collegegeld dekt. Voor het collegegeldkrediet gelden de normale (soepele) terugbetalingsvoorwaarden. De prijs van het onderwijs zou overigens niet de reden moeten zijn om al dan niet in Nederland te komen studeren. Wij verwachten niet dat het aantal EU-studenten dat in Nederland zal komen studeren door de introductie van het collegegeldkrediet sterk zal afnemen. Overigens zal de Raulinvergoeding niet ineens worden afgeschaft. EU-studenten die voor 1 september 2007 deze vergoeding ontvangen, behouden deze aanspraak voor de reguliere duur van hun studie of totdat zij in aanmerking komen voor volledige studiefinanciering doordat zij het duurzaam verblijfsrecht verwerven. Door deze cohortgarantie wordt voorkomen dat individuele EU-studenten erop achteruitgaan. Bovendien verwachten wij van de thuislanden van de betreffende EU-studenten dat zij door middel van het eigen studiefinancieringssysteem de eigen studenten zullen ondersteunen. Dat gebeurt overigens al: de Vlaamse regering is er recentelijk toe overgegaan haar studenten in de

gelegenheid te stellen Vlaamse studiefinanciering mee te nemen naar Nederland. Ook Duitse studenten kunnen in veel gevallen met ondersteuning uit Duitsland in Nederland studeren.

Door studenten studiefinanciering mee te geven worden zij in een positie gebracht waarin zij de kwaliteit van de opleiding de doorslag kunnen laten geven. Wij verwachten niet dat er zodanige onevenwichtige studentenstromen zullen ontstaan dat Nederlandse studenten niet meer welkom zouden zijn bij buitenlandse instellingen.

De leden van de PvdA-fractie vragen de bewindslieden waarom de voorwaarde dat een student drie van de zes jaren voorafgaand aan de studie in Nederland moet hebben gewoond noodzakelijk is. Hoeveel mensen worden hierdoor uitgesloten en wat zijn de budgettaire consequenties wanneer deze voorwaarde wordt los gelaten, zo vragen de aan het woord zijnde leden.

De voorwaarde dat een student drie van de zes jaren voorafgaande aan de aanvraag voor meeneembare studiefinanciering in Nederland moet hebben gewoond, is noodzakelijk om te voorkomen dat van deze regeling oneigenlijk gebruik wordt gemaakt door EU-studenten. Het risico is namelijk groot dat buitenlandse studenten dan in het buitenland kunnen studeren met Nederlandse studiefinanciering. Het gaat dan bijvoorbeeld om de kinderen van (ex-) migrerende EU-werknemers of zelfstandigen die ooit in Nederland hebben gewerkt, maar die zelf nooit in Nederland hebben gewoond. Het is niet te zeggen om hoeveel studenten dit zou kunnen gaan. De potentieel grote omvang van deze groep en het daarmee gepaard gaande financiële risico heeft er tot nog toe voor gezorgd dat de uitbreiding van de meeneembaarheid niet van de grond is gekomen.

Is het, [zo merken de leden van de PvdA-fractie op], gezien de verschillen per land in de hoogte van kosten voor onder andere leefonderhoud en studiekosten, mogelijk om ook de leengrenzen aan de geldende omstandigheden te passen?

Met uitbreiding van de meeneembaarheid van studiefinanciering is in de beleidsbrief bedoeld op het mogen inzetten van de volledige aanspraak op studiefinanciering voor een hoger onderwijsopleiding in meer landen dan de grensgebieden. De studenten die in het buitenland gaan studeren (en aan de te stellen voorwaarden voldoen) krijgen dezelfde leenmogelijkheden als studenten in Nederland. Het collegegeldkrediet stelt hen in staat het collegegeld te lenen dat zij in het buitenland moeten betalen, waarbij ook voor studenten in het buitenland het maximum van deze leenvoorziening gelijk is aan vijf maal het bedrag dat jaarlijks in Nederland aan wettelijk collegegeld moet worden betaald. Gelet op het niveau van het totale budget waarover een student geacht wordt te kunnen beschikken, wordt ervan uitgegaan dat dit voldoende is voor een student om in het buitenland te kunnen rondkomen. Wij zien dan ook geen aanleiding de leengrenzen aan te passen. Dit heeft bovendien als voordeel dat het reguliere toekenningssysteem kan worden gebruikt.

In het verlengde van meeneembare studiefinanciering zou ook gepleit kunnen worden voor meeneembare leerrechten, zodat een student de overheidssubsidie mee kan nemen om een opleiding in het buitenland [te volgen]. Hoe kijken de minister en de staatssecretaris daar tegenaan, zo vragen deze leden.

De leden van de PvdA-fractie vragen voorts hoe wij aankijken tegen meeneembare leerrechten. Het inzetten van leerrechten geeft de instellingen recht op bekostiging. Deze rijksbijdrage is bedoeld om het onderwijs dat in Nederland wordt verzorgd te financieren: de Nederlandse overheid acht zich niet verantwoordelijk voor de instandhouding van het daarbuiten verzorgde hoger onderwijs. De regering heeft niet het voornemen om vooruitlopend op onder meer de uitkomsten van de experimenten in verband met het open bestel andere dan de nu gefinancierde instellingen een rijksbijdrage te verschaffen.

De leden van de VVD-fractie vragen de bewindslieden of het waar is dat niet-Nederlandse EU-studenten die aanspraak willen maken op meeneembare Nederlandse studiefinanciering ook minimaal vijf jaar in Nederland gewoond moeten hebben? De drie jaar die worden genoemd in de voorwaarden om hiervoor in aanmerking te komen, zouden in dat geval naast de eis van vijf jaar in Nederland te hebben gewoond, bestaan. Is dat een correcte conclusie, zo vragen deze leden. Zo niet, betekent dit dan dat niet-Nederlandse EU-studenten drie jaar in Nederland kunnen verblijven en vervolgens in het eigen land kunnen gaan studeren met Nederlandse studiefinanciering? Is het niet logischer aan te sluiten op de vijf jaren termijn die ook na het arrest-Bidar is toegepast als indicatie van "duurzaam verblijf"?

De conclusie van de leden van de VVD-fractie dat niet-Nederlandse EU-studenten eerst vijf jaar verblijf in Nederland dienen te houden alvorens zij in aanmerking komen voor meeneembare studiefinanciering, geldt alleen voorzover zij niet (kind van een) (ex-) migrerend werknemer/zelfstandige in Nederland zijn. Zijn zij dat namelijk wel, dan hebben deze 'economisch actieve' EU-studenten in Nederland vanaf de aanvang van de opleiding aanspraak op volledige studiefinanciering. De inkomende 'niet-economisch actieve' EU-studenten kan Nederland op grond van Richtlijn 2004/38/EG de eerste vijf jaar de aanspraak op studiefinanciering voor levensonderhoud ontzeggen. De implementatie hiervan in de Wet studiefinanciering 2000 is u bij separaat wetsvoorstel voorgelegd (kamerstukken II, 2005-2006, 30 493, nrs. 1-3). Om het oneigenlijk gebruik van meeneembare studiefinanciering door "economisch actieve" EU-studenten te voorkomen, kan niet teruggegrepen worden op een richtlijn. Uit het arrest Bidar kan worden afgeleid dat een termijn van drie jaar verblijf in Nederland die zowel aan Nederlandse als aan EU-studenten wordt gesteld, in overeenstemming met het Europees recht mag worden geacht. Gelet op het ontbreken van een richtlijn terzake, achten wij het verstandig zo dicht mogelijk bij de jurisprudentie van het Hof te blijven en hebben wij dus gekozen voor een termijn van drie jaar.

3. Uitbreiding naar alle Bologna-landen

De leden van de CDA-fractie vragen in hoeverre de voortvarendheid van de Nederlandse overheid inzake de meeneembaarheid van studiefinanciering door andere landen wordt gevolgd. Hoever zijn de andere landen in het Bologna proces met de meeneembaarheid van studiefinanciering naar het buitenland? Bestaat de kans dat op 1 september 2007 Nederland de meeneembaarheid heeft geregeld, terwijl dit in andere landen nog jaren op zich laat wachten?

In het Bologna Proces hebben alle landen zich gecommitteerd aan het meeneembaar maken van studiefinanciering. De binnen het Bologna Proces in te stellen werkgroep 'meeneembaarheid van beurzen en leningen' zal naar ons inzicht een bijdrage kunnen leveren aan het versnellen van de invoering van meeneembare studiefinanciering in andere landen. Het is reëel aan te nemen dat op 1 september 2007 een aantal landen, waaronder Nederland, geregeld heeft dat studiefinanciering meegenomen kan worden naar de andere Bologna-landen en dat andere landen zover nog niet zijn. Vooropstaat voor ons dat wie waarde hecht aan internationale mobiliteit, zijn studenten daartoe ook in de gelegenheid moet stellen. Wij achten internationalisering van het hoger onderwijs van groot belang in een globaliserende kenniseconomie. Door onze studenten te faciliteren bij hun internationale mobiliteit tijdens de studie, bieden wij hen de mogelijkheid zich zo goed mogelijk voor te bereiden op hun loopbaan in een steeds internationalere wereld. Wij achten dit voldoende reden om de mogelijkheden om met studiefinanciering in het buitenland te studeren uit te breiden, ook als andere landen nog niet zover zijn.

Deze leden vinden dat de invoeringsdatum van de meeneembaarheid van de studiefinanciering samenhangt met de invoeringsdatum van het systeem van leerrechten in Nederland. Door leerrechten ontstaat in de studiefinanciering de voor Europa relevante knip tussen de vergoeding van kosten voor levensonderhoud en het collegegeldkrediet. De knip maakt het mogelijk te voorkomen dat buitenlandse studenten aanspraak maken op Nederlandse studiefinanciering. Het regelen van de meeneembaarheid van studiefinanciering is pas mogelijk wanneer leerrechten zijn ingevoerd.

In het wetsvoorstel financiering in het hoger onderwijs (kamerstukken II, nr. 30 387) worden zowel de knip in de studiefinanciering tussen de vergoeding van kosten voor levensonderhoud en het collegegeldkrediet als de leerrechten voorgesteld. Het onderscheid tussen ondersteuning voor de kosten van toegang tot de instelling (het collegegeldkrediet) en ondersteuning in de kosten van levensonderhoud (de overige studiefinanciering) is relevant voor de aanspraak van niet economisch actieve studenten met de nationaliteit van één van de andere EU-lidstaten die in Nederland komen studeren. Voor meeneembare studiefinanciering is de invoering van het collegegeldkrediet relevant omdat daarmee een voorziening wordt gecreëerd die studenten in staat stelt ook de verschillende buitenlandse niveaus van collegegeld te financieren. Daarnaast wordt de opbrengst van de vervanging van de Raulinvergoeding door het collegegeldkrediet gebruikt voor een deel van de financiering van de invoering van de uitbreiding van de mogelijkheid studiefinanciering mee te nemen naar het buitenland. De invoering van leerrechten en de scheiding tussen de voorzieningen voor levensonderhoud en collegegeld zijn overigens ook afzonderlijk denkbaar.

De leden van de D66-fractie kunnen zich goed voorstellen dat er landen zijn die weliswaar niet deelnemen aan het Bologna Proces, maar waar (sommige) onderwijsinstellingen zeer goed aangeschreven staan. Te denken valt aan de VS of Japan. Hoe denken de bewindslieden over verdere uitbreiding van de meeneembaarheid van studiefinanciering naar dergelijke landen? Wat zouden de extra (bruto, netto, relevante en niet-relevante) kosten hiervan zijn, zo vragen deze leden.

In de Beleidsbrief stellen wij voor de mogelijkheid studiefinanciering mee te nemen uit te breiden tot alle landen die deelnemen aan het Bologna Proces. Wij menen dat dit op dit moment een verantwoorde stap is. Verdere uitbreiding van de mogelijkheid om met studiefinanciering te studeren tot bijvoorbeeld de Verenigde Staten of Japan vraagt een nadere verkenning. In de Memorie van Toelichting bij het wetsvoorstel zal op de resultaten hiervan nader worden ingegaan. Daarbij zal ingegaan worden op de daarmee samenhangende kosten, maar ook op andere aspecten, zoals de toetsing van de kwaliteit van de opleidingen in landen buiten het Bologna Proces.

4. Onderwijskwaliteit

De leden van de VVD-fractie steunen de doelstelling meer Nederlandse studenten (delen van) hun studie in het buitenland te laten volgen. Ook erkennen zij dat meeneembaarheid van de studiefinanciering een bruikbaar instrument is om deze doelstelling te behalen. Zij delen de voorkeur van de minister en staatssecretaris om de studiefinanciering meeneembaar te maken boven de mogelijkheid studenten in het gastland te laten profiteren van de daar aanwezige voorzieningen. Wel zijn deze leden van mening dat de kwaliteit van de opleidingen waarvoor studenten Nederlandse studiefinanciering ontvangen, onbetwist moet zijn. Daarnaast moet elke vorm van misbruik worden uitgebannen. De leden van deze fractie hebben enkele zorgen bij deze twee voorwaarden. Kunnen de Informatie Beheer Groep (IB-Groep) en de Netherlands Universities Foundation For International Cooperation (Nuffic) instaan voor de kwaliteit van de buitenlandse opleidingen? Wordt door deze opleidingen voldaan aan de kwaliteitseisen zoals die in Nederland door de Nederlands Vlaams Accreditatie Organisatie (NVAO) worden gehanteerd bij de accreditatie van opleidingen, of minstens aan vergelijkbare standaarden? Waar blijkt dat uit? Kunnen de bewindslieden garanderen dat de lijst van opleidingen in het buitenland waarvoor de student aanspraak kan maken op Nederlandse studiefinanciering, bestaat uit louter kwalitatief hoogstaande opleidingen vergelijkbaar met Nederlandse hoger onderwijs opleidingen?

De leden van de D66-fractie lezen in de brief dat in het kader van het Bologna Proces gewerkt wordt aan gezamenlijke kwaliteitsniveaus om te waarborgen dat de te financieren opleidingen van voldoende kwaliteit zijn. Deze leden zien graag op de één of andere manier gekwantificeerd hoever dit proces gevorderd is. Begrijpen zij het goed dat de IB-Groep samen met Nuffic gaat beoordelen of de kwaliteit van opleidingen in het buitenland voldoende is? Op basis van welke criteria gaan ze dat dan doen?

Met de leden van de VVD-fractie en de D66-fractie zijn wij van mening dat de opleidingen waarvoor studenten meeneembare studiefinanciering kunnen krijgen van goede kwaliteit dienen te zijn. De opleidingen moeten leiden tot een diploma dat bij waardering in Nederland ten minste overeenkomt met het niveau van een Nederlands hoger onderwijsdiploma. De uitvoering van meeneembare studiefinanciering zal grotendeels bij de IB-Groep komen te liggen, maar die zal gebruik maken van het oordeel van Nuffic voor wat betreft de kwaliteit van de buitenlandse opleidingen. Nuffic heeft op dit terrein grote ervaring omdat zij ook de Internationale Diplomawaardering in het hoger onderwijs uitvoert. Nuffic is daardoor in staat om te beoordelen welk niveau een buitenlands diploma heeft en kan dus ook een oordeel vellen over de opleiding die leidt tot het betreffende diploma. Bij de beoordeling van de vraag of meeneembare studiefinanciering wordt verstrekt voor buitenlandse

opleidingen zal in ieder geval moeten vaststaan dat de student, door het met goed gevolg afronden van de betreffende opleiding, een diploma zal verwerven dat qua niveau ten minste overeenkomst met een Nederlands hoger onderwijsdiploma. Aangezien daarmee een oordeel over de toekomst wordt geveld, is het van groot belang dat de betreffende opleiding ingebed is in een kwaliteitszorgsysteem. In Nederland en Vlaanderen wordt de kwaliteit van opleidingen gewaarborgd door de NVAO. In andere landen zijn er vergelijkbare vormen van kwaliteitszorg. In het Bologna Proces vindt afstemming plaats over de gewenste niveaus van kwaliteitszorg aan de hand van standaarden en richtlijnen die gezamenlijk ontwikkeld en aangenomen zijn. Hiertoe is in 2005 de *European Association for Quality Assurance in Higher Education* (ENQA) in het leven geroepen. Daarbij zijn inmiddels 35 accreditatie-organisaties aangesloten. Samenvattend zal Nuffic van elke opleiding waarvoor een student meeneembare studiefinanciering aanvraagt nagaan of de opleiding is ingebed in een kwaliteitszorgsysteem en wordt afgesloten met een diploma dat ten minste het niveau heeft van een Nederlands hoger onderwijsdiploma.

De leden van deze fractie vragen of een correcte toepassing van de interne-marktregels betekent dat Nederland sowieso studiefinanciering moet verstrekken voor opleidingen waarvoor het EU-land van vestiging zelf ook studiefinanciering geeft. Zo ja, heeft een afzonderlijke Nederlandse toets dan wel zin, zo vragen deze leden.

De regels van de interne markt brengen niet met zich dat Nederland meeneembare studiefinanciering zou moeten verstrekken voor opleidingen waarvoor het betreffende land zelf studiefinanciering verstrekt. Nederland kan zelf bepalen voor welk soort opleidingen studiefinanciering wordt verstrekt. Een Nederlandse toetsing is dan ook zeker zinvol.

5. Rechtmatigheid en doelmatigheid

De leden van de VVD-fractie lezen in de brief dat, om misbruik te voorkomen, de minister en staatssecretaris voorstellen dat studenten (bij gebrek aan uitgewisselde informatie met het land of de onderwijsinstelling) moeten kunnen aantonen waaraan de studiefinancieringsmiddelen zijn besteed. Moet de student dan meer overleggen dan een student die gewoon in Nederland studeert? Is het niet voldoende om een bewijs van inschrijving en een bewijs van woonadres te overleggen? Zijn de bewindslieden niet bang voor onnodige bureaucratie als hij meer eisen stelt aan de student? Uit de brief blijkt dat de informatievoorziening tussen de landen onderling nog niet optimaal is geregeld. Voor de korte termijn wordt daarom voorgesteld misbruik tegen te gaan door informatie in te winnen bij de student zelf. Deze leden vinden dit onvoldoende en willen aanvullende maatregelen treffen. Wanneer de informatievoorziening (nog) niet op orde is, kan er geen sprake zijn van meeneembare studiefinanciering. In de antwoorden op de schriftelijke vragen van het Lid-Visser (kenmerk 2050603790) spreekt de staatssecretaris van Europees overleg in het kader van het Bologna-proces ten aanzien de problematiek van meeneembare studiefinanciering. Welke tijdspad wordt hierbij gehanteerd? Wanneer worden resultaten verwacht? Hoe verhoudt dat overleg zich tot het voorliggende wetsvoorstel, zo vragen deze leden.

Om te kunnen vaststellen dat de verstrekte middelen rechtmatig door de student zijn ontvangen, zullen, evenals in Nederland, controles worden ingericht die zich richten op de vraag of de student voldoet aan de wettelijke voorwaarden voor aanspraak op studiefinanciering. Zolang uitwisseling van gegevens met andere landen niet mogelijk is, zullen studerenden met bewijsmiddelen aannemelijk moeten maken dat zij terecht studiefinanciering hebben ontvangen. Zoals de leden van de VVD-fractie stellen, zal het hier bijvoorbeeld gaan om een bewijs van inschrijving of een bewijs van woonadres. Deze controlesystematiek is besproken met de Auditdienst OCW en de Algemene Rekenkamer, en door beide partijen als adequaat beoordeeld. Naar onze mening is hier geen sprake van overbodige bureaucratie, maar een noodzakelijke bevraging om de rechtmatigheid van de uitgaven door de overheid te kunnen vaststellen. Uiteraard zal een en ander worden uitgevoerd met zo min mogelijk administratieve belasting. Controles die verlopen via de officiële instanties in andere landen verdienen uiteraard de voorkeur boven controles die via de student verlopen. Het overleg in het Bologna Proces is erop gericht om te komen tot de afspraak dat wederzijds inlichtingen worden verstrekt omtrent elkaars studenten. Om dergelijke gegevens te kunnen verstrekken, zal ieder land een juridische basis moeten creëren. Met het wetsvoorstel zal dit voor Nederland worden gedaan. De Bologna werkgroep 'meeneembaarheid van beurzen en leningen' zal naar verwachting in april van dit jaar van start gaan. Deze zal voor de Bologna ministersconferentie in mei 2007 in Londen zijn werkzaamheden moeten hebben afgerond, zodat de resultaten op die ministersconferentie kunnen worden bekrachtigd. Ook zonder informatieuitwisseling met de landen waar de studenten gaan studeren zal het echter mogelijk zijn een adequate controlesystematiek te hanteren, waardoor mis- en oneigenlijk gebruik voldoende kan worden tegengegaan.

6. Dubbele aanspraken

De leden van de VVD-fractie merken op dat, om dubbele aanspraken te voorkomen, de onderlinge informatievoorziening tussen landen essentieel is. De leden van deze fractie vragen of de minister en staatssecretaris kunnen garanderen dat de voorgenomen wettelijke bepaling hiertoe, uitvoerbaar is.

Om te kunnen controleren of de student inderdaad afziet van aanspraak op de studiefinanciering van het gastland is het essentieel om informatie uit te kunnen wisselen met andere landen. Het stellen van de norm heeft echter, alleen al door spontane naleving, ook een zelfstandige waarde. Wij verwachten overigens dat binnen afzienbare termijn met de voornaamste landen van bestemming van Nederlandse studenten gegevensuitwisseling gerealiseerd zal kunnen worden. De mogelijkheid dubbele aanspraken te voorkomen zal bijdragen aan de bereidheid van landen tot gegevensuitwisseling over te gaan.

7. Kosten

De leden van de CDA-fractie zijn benieuwd naar de scenario's die het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap heeft ontwikkeld voor de verwachte wijzigingen in het aantal buitenlandse studenten dat naar Nederland komt en het aantal Nederlandse studenten dat naar het buitenland gaat. Zij ontvangen graag een nadere onderbouwing van de geschatte financiële consequenties. Zijn in het genoemde structurele bedrag van € 26 miljoen al deze mutaties verdisconteerd, willen de leden weten.

De leden van de D66-fractie constateren dat de extra uitgaven structureel € 26 miljoen zullen bedragen. Correspondeert dit met de in de tabel genoemde € 14 miljoen extra 'relevante uitgaven' en € 13 miljoen 'niet relevante uitgaven' in 2010, zo vragen deze leden. Zo neen, dan zien deze leden graag toegelicht welk deel wel en welk niet relevant is. Daarnaast willen zij weten uit welke financiële ruimte de meeneembaarheid wordt gefinancierd, en hoe de extra belastingopbrengst van € 10 miljoen hierin een rol speelt.

Er zijn geen scenario's ontwikkeld voor het aantal Nederlandse studenten dat een opleiding in het buitenland gaat volgen. Uit kostenoogpunt is dit ook niet nodig. De extra kosten van de uitbreiding van meeneembare studiefinanciering hangen samen met de Nederlandse studenten die nu al in het buitenland studeren en nog geen Nederlandse studiefinanciering ontvangen. Die extra uitgaven worden geschat op 26 miljoen euro relevante uitgaven in de structurele situatie. Daarin is een bedrag van 1 miljoen euro aan uitvoeringslasten begrepen.

De beoogde vergroting van het aantal Nederlandse studenten dat in het buitenland studeert, zorgt niet voor extra uitgaven studiefinanciering. Er kan namelijk van worden uitgegaan dat de extra studenten die in de toekomst hun studiefinanciering in het buitenland inzetten, dat anders in Nederland zouden hebben gedaan.

Verwacht wordt wel dat de aanspraak van buitenlandse studenten op Nederlandse studiefinanciering in Nederland groter zal worden als gevolg van het arrest Bidar. Dit is al eerder aangegeven in de antwoorden op de schriftelijke vragen van het Lid Visser van uw Kamer³. De ontwikkeling van deze uitgaven is moeilijk te voorspellen. De kosten van de studiefinanciering van inkomende EU-studenten zijn niet verdisconteerd in de voornoemde 26 miljoen euro. De kosten van de inkomende EU-studenten betreffen autonome ontwikkelingen in de uitgaven aan studiefinanciering. Deze worden in de reguliere begrotingscyclus verwerkt. De implementatie van artikel 24, tweede lid, van richtlijn 2004/38/EG is naar ons oordeel een voldoende maatregel om de uitgaven voor studiefinanciering van inkomende EU-studenten te beteugelen. Deze maatregel behelst het onthouden van studiefinanciering voor levensonderhoud aan niet-economisch actieve EU-studenten zolang zij het duurzaam verblijfsrecht niet verworven hebben. Per separaat wetsvoorstel zal uw Kamer worden voorgesteld deze maatregel in te voeren.

De vraag van de leden van de D66-fractie hoe de 26 miljoen euro structurele uitgaven zich verhouden tot de in de tabel genoemde 14 miljoen euro relevante en 13 miljoen euro niet relevante uitgaven kan als volgt worden toegelicht. Door het prestatiebeurseffect (verstreckte studiefinanciering wordt pas een uitgave nadat de prestatiebeurs is omgezet in een gift) wordt de structurele situatie pas bereikt in 2012. De structurele relevante uitgaven bedragen dan 26 miljoen euro. Daarnaast zijn er in de structurele situatie nog 1 miljoen niet-relevante uitgaven (leningen die niet worden omgezet). De 26 miljoen euro worden deels gedekt uit de opbrengsten uit het wetsvoorstel financiering hoger onderwijs. Hiermee wordt bedoeld op de opbrengst als gevolg van de vervanging van de Raulinvergoeding door collegegeldkrediet (11 miljoen euro). Voor het overige worden de uitgaven gedekt binnen de OCW-begroting. Daarop waren sinds de Nota 'Studeren zonder grenzen' uit 2001

---

³ Zie aanhangsel van de Handelingen Tweede Kamer 2004-2005, nr. 1405.

middelen voor internationalisering gereserveerd. De belastingopbrengsten à 10 miljoen worden niet gebruikt omdat dit strijdig is met de scheiding tussen inkomsten en uitgaven die het kabinet hanteert.

8. Middelbaar beroepsonderwijs

De leden van de D66-fractie willen weten of uitbreiding van de meeneembaarheid van studiefinanciering wordt overwogen voor het middelbaar beroepsonderwijs.

Zoals in de Beleidsbrief is vermeld, is in het middelbaar beroepsonderwijs recentelijk de mogelijkheid geïntroduceerd studiefinanciering mee te nemen. Aan de hand van de ervaringen die thans worden opgedaan zal bezien worden of er aanleiding is ook in het middelbaar beroepsonderwijs over te gaan tot uitbreiding van meeneembare studiefinanciering. De evaluatie van deze maatregel is voorzien voor 2009 met een tussentijdse evaluatie in 2007. Er bestaan op dit moment geen voornemens om de mogelijkheden in het middelbaar beroepsonderwijs studiefinanciering mee te nemen naar het buitenland uit te breiden.

9. Noodremprocedure, monitoring en evaluatie

De leden van de CDA-fractie hechten aan een voortvarende en zorgvuldige invoering van de meeneembaarheid van de studiefinanciering. Het kan niet zo zijn dat regelmatig een beroep wordt gedaan op de 'noodrem'procedure als gevolg van veranderingen in het Europees recht. Deze leden horen graag van de bewindslieden op welke wijze bij het beleidsvoornemen tot meeneembaarheid van studiefinanciering naar het buitenland de nodige zorgvuldigheid is acht is genomen.

Met de leden van de CDA-fractie zijn wij van mening dat het niet de bedoeling is regelmatig het onderhavige beleid te wijzigen door aan de noodrem te trekken. Onze inspanningen zullen erop gericht zijn om te voorkomen dat het Nederlandse beleid wordt doorkruist door ontwikkelingen in het Europees recht. De onderhavige beleidsvoornemens zijn uiteraard met de nodige zorgvuldigheid voorbereid. Daarbij zijn deskundigen van de relevante disciplines van met name de departementen van Buitenlandse Zaken en Justitie betrokken, en heeft overleg plaatsgevonden met ISO, LSVb, HBO-raad en VSNU. Tevens zijn de beleidsvoornemens besproken met studiefinancieringsexperts in andere Europese landen en is over dit onderwerp regelmatig contact gezocht met de Europese Commissie. Deze voorbereiding heeft ons gebracht tot de conclusie dat de uitbreiding van meeneembare studiefinanciering zoals beschreven in de beleidsbrief een verantwoorde stap is.

De leden van de D66-fractie lezen in de brief dat andere landen ons reeds voorgingen in het Bologna Proces. Deze leden zien liever dat Nederland voorop loopt. Welke landen gingen Nederland reeds voor en waarin, en hoe staat Nederland in vergelijking met andere landen, zo vragen de aan het woord zijnde leden.

De Scandinavische landen en Luxemburg bieden hun studenten reeds geruime tijd de mogelijkheid om de gehele aanspraak op studiefinanciering mee te nemen naar het buitenland. Ook in Vlaanderen is de

meeneembaarheid van de volledige studiefinanciering recentelijk uitgebreid tot alle landen van het Bologna Proces. In andere landen, bijvoorbeeld Duitsland en Oostenrijk, is de meeneembaarheid beperkt tot een gedeelte van de periode dat studiefinanciering wordt verstrekt. Met de realisatie van het onderhavige voorstel mag gesteld worden dat Nederland behoort tot de voorhoede voor wat betreft de mogelijkheid studiefinanciering mee te nemen naar het buitenland.

De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,

Maria J.A. van der Hoeven

De Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,

Mark Rutte